

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ СУЧАСНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Товстон'ят В.В.
м. Полтава

Постановка проблеми. В останні десятиліття значно загострився антропогенний вплив на природне середовище, який становить серйозну небезпеку для навколишнього середовища та самого суспільства. Будь-яка людська діяльність тісно пов'язана з використанням природно-ресурсного потенціалу, а відтак супроводжується забрудненням навколишнього природного середовища. Нераціональне використання природних ресурсів має неабиякий вплив на екосистеми, а іноді це призводить до того, що окремі території, деколи навіть регіони перетворюються на зону стихійного чи екологічного лиха.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі автори розглядають природокористування як соціальний процес, інші - як соціально-економічний. Раніше цю проблему досліджували: М. Тарасова «Економічні проблеми природокористування», О.А. Воробйова «Механізм стимулювання рекреаційно-туристичного природокористування», Л.Я. Аніщенко, Г.А. Бачинського, А.Н. Качинського, М.О. Клименка, П.І. Ковальчука, А.В. Яцика та інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є висвітлення основних проблем та стану навколишнього середовища, розробка універсального підходу та вибору оптимальних заходів і методів щодо екологічного моніторингу.

Основні результати дослідження. Так склалося, що взаємовідносини природи і суспільства полягають у розвитку виробництва, а саме засоби виробництва і природні ресурси; також трудові ресурси які є факторами економічного зростання. Питання взаємовідносин природи і суспільства та використання природних ресурсів стають дедалі актуальнішими.

Надмірне землекористування, водокористування, лісокористування та використання мінеральних ресурсів призводить до ускладнення екологічної ситуації в окремих регіонах. Це очевидно, бо з розвитком виробництва у світі вилучаються все нові багатства природи, зростає вартість сировини, а також збільшується обсяг відходів, які викидаються у навколишнє середовище. У зв'язку зі зростанням потреб суспільства у природних ресурсах взаємодія між природою та суспільством значно ускладнилася.

Однак, було б неправильно вирішувати проблеми збереження природних ресурсів і навколишнього середовища шляхом повного, або часткового припинення росту виробництва. Такий спосіб вирішення даної проблеми суперечить закономірностям розвитку людського суспільства. Але варто пам'ятати ще й те, що природне середовище – це невід'ємна умова життя людини і суспільного виробництва, оскільки воно є необхідним середовищем існування людини. Під впливом людини відбуваються величезні зміни у природному середовищі, з чим і пов'язана необхідність його охорони.

Отже, постають дві, тісно переплетені між собою, проблеми:

- перша – надмірний вплив на використання природних ресурсів у розвитку суспільного виробництва, постійно зростаюче забруднення навколишнього середовища, вилучення все нових багатств природи;
- друга – необхідність розробки комплексу заходів щодо ліквідації цієї небезпеки для суспільства.

Природокористування – сукупність всіх форм використання природного ресурсного потенціалу і заходів по його збереженню.

Стан природокористування змінюється з розвитком суспільних змін і перебуває в тісному взаємозв'язку з рівнем науки та техніки. В умовах науково-технічного прогресу взаємодія між природою та суспільством значно ускладнилася у зв'язку зі зростанням потреб суспільства у природних ресурсах, інтенсивністю і характером впливу людини на природне середовище. Це і призвело до ускладнення екологічної ситуації як і в окремих регіонах, так і у цілому світі.

Зазвичай розрізняють такі види природокористування: промислове (в тому числі гірничопромислове); сільськогосподарське; рекреаційне (природні та рекреаційні ресурси).

За характером (типом) використання природних ресурсів розрізняють: землекористування, водокористування, лісокористування, використання мінеральних ресурсів та ін.

Важливе значення у сучасних умовах набуває комплексний підхід до раціонального (правильного) природокористування, зокрема комплексно-територіальний, що включає глобальні, міждержавні, державні, локальні та інші проблеми природокористування.

Сучасна людина повинна розуміти, що надмірний тиск на біосферу призводить до забруднення атмосферного повітря та вод, зміни клімату, порушення кругообігу речовин та інших негативних змін в природі. Особливе занепокоєння викликає проблема, для якої не існує кордонів – глобальні зміни клімату.

В останні роки все більше уваги приділяється адаптивним процедурам оцінки екологічної ситуації і прийняття рішень в управлінні природокористуванням. Причина цього – глибоко досліджені теорією і підтвержені практикою факти, які свідчать, що:

- взаємозв'язки соціальних, демографічних, економічних та екологічних процесів мають складний характер, який динамічно змінюється в просторі і в часі, через що судження про майбутні зміни в природокористуванні неминуче – є ненадійними, навіть якщо вони ґрунтуються на виявлених тенденціях розвитку окремих процесів;
- економіко-виробничі та екологічні системи, маючи властивість змінюватись і самоорганізовуватись, зберігають свою пристосованість і здатність до самовідновлення лише в певних межах, при перевищенні яких вони переходять в якісно інший стан;
- збитки від прорахунків у плануванні і відхилень при втіленні в життя природоохоронної політики надто великі, щоб можна було формувати і реалізовувати їх у режимі спроб і помилок, обмежуючись реагуванням на порушення, що відбулися, без самонавчання всієї системи.

На мою думку, для вирішення проблем та поставлених завдань необхідно застосувати два шляхи ефективного впровадження екологічного моніторингу, що сприятиме поліпшенню стану та раціональному використанню навколишнього середовища.

По-перше, шляхом корегування стратегій природокористування і встановлення механізму прийняття оперативних рішень відповідно до умов, що змінюються і передбачаються.

По-друге, природоохоронна політика може і повинна сама по собі активно впливати на формування сприятливих умов свого наступного розвитку, зокрема, шляхом підвищення рівня екологічної освіченості суспільства, нарощування природоохоронного потенціалу тощо. Мова йдеться про те, що таким чином суспільство не повинне пристосовуватись до змін у природному навколишньому середовищі, сприймаючи його змінений та «зношений» стан як належний, а активно досягати намічених цілей, спрямованих на ліквідацію проблем в екології, зміни зовнішнього середовища відповідно до перспективної мети охорони і раціонального використання природних ресурсів.

Моніторинг ефективності природоохоронної політики є головною складовою загального моніторингу навколишнього середовища, він включає в себе окремі підсистеми моніторингу навколишнього середовища, а саме моніторинг природоохоронного потенціалу (природних ресурсів) і моніторинг природоохоронної освіти.

Справді, руйнування гранітних скель відбувається зі швидкістю 1 метр за 6 тис. років, а людина за допомогою сучасної техніки та спеціально винайдених спрямованих вибухів змінює рельєф миттєво. Тільки за 1 рік людина під час зорювання землі, будівельних і гірничих роботах переміщує понад 4 тис. км ґрунту, а з надр Землі видобуває приблизно 100 млрд. т. руди та інших природних ресурсів.

Глибокі зміни природного середовища під впливом господарської діяльності порушують рівновагу, що склалася за тривалий період його природного розвитку. В багатьох регіонах світу схожі зміни призводили до забруднень у навколишньому середовищі, швидкими темпами винищувалися ліси, до прикладу, тропічні ліси зменшуються за площею щосекунди за розміром в футбольне поле. За таких темпів у Південній Америці та Африці приблизно десь вже через 40-50 років таких лісів не залишиться. Такі факти приголомшують навіть байдужих людей.

Саме тому, для покращення природного середовища та його екологічного стану необхідно:

- удосконалити законодавчу базу, яка б регулювала відносини між людиною та навколишнім середовищем (закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» був прийнятий у 1991 р.);

- передбачити раціональне використання надр і зменшення втрат корисних компонентів при видобутку і переробці природних ресурсів;

- потрібно впроваджувати комплексне використання мінеральної сировини;

- застосовувати сучасні ефективні технології видобутку і переробки різноманітних руд, а також і для утилізації відходів;

- мінімізувати негативний антропогенний вплив на навколишнє середовище.

Висновки. Людина й суспільство повинні докорінно змінити своє ставлення до природи та її ресурсів. Стан, в якому вона сьогодні знаходиться, можна назвати дійсно критичним. Шляхів вирішення названої проблеми багато, проте потрібно їх вирішувати не зволікаючи.

Список використаної літератури

1. Мала гірнича енциклопедія. В 3-х т. / За ред. В. С. Білецького. – Донецьк: «Донбас», 2004.
2. Злобін Ю.А. Основи екології. – К.: Лібра, 1998. – 249 с.
3. Корсак К. В., Плахотнік О.В. Основи екології. – К.: МАУП, 2000. – 238 с.
4. Кучерявий В.П. Екологія. – Львів: Світ. – 500 с.
5. Бойчук Ю.Д., Солошенко Е.М., Бугай О.В. Екологія і охорона навколишнього середовища. – К.: Суми, Університетська книга, 2002. – 365 с.

СТАН ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

Масько А. О.
м. Полтава)

Анотація. В статті оцінено ситуацію безпечності харчових продуктів та продовольчої сировини, проведена систематизація проблем безпеки та чинників фальсифікації. Визначено проблеми формування національної системи технічного регулювання у сфері безпечності продуктів харчування. Розкрито основні напрями